

Vlaams
Parlement

ingediend op **202** (2019-2020) – Nr. 1
31 januari 2020 (2019-2020)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening
en Energie
uitgebracht door Freya Perdaens en Mieke Schauvliege

over het Mestrapport 2019

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie:

Voorzitter: Carina Van Cauter.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Inez De Coninck, Andries Gryffroy, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele;
Bart Claes, Leo Pieters, Sam Van Rooy;
Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel;
Gwenny De Vroe, Carina Van Cauter;
Johan Danen, Mieke Schauvliege;
Bruno Tobback.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Marius Meremans, Joris Nachtergaele, Axel Ronse, Nadia Sminate;
Carmen Ryheul, Stefaan Sintobin, Wim Verheyden;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyskens;
Willem-Frederik Schiltz, Bart Tommelein;
Chris Steenwegen, Tine Van den Brande;
Hannes Anaf.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Toelichtingen	4
1.	Milieukwaliteit.....	4
1.1.	Toestand en trend van het oppervlaktewater.....	4
1.2.	Toestand en trend van het grondwater	5
1.3.	Bodemtoestand	6
1.4.	Conclusies milieukwaliteit	6
2.	Inzicht in achterliggende cijfers	6
3.	Naleving	7
3.1.	Toezichtstrategie van de Mestbank	7
3.2.	Financiële gevolgen.....	9
3.3.	Begeleiding door CVBB	9
3.4.	Ondersteuning door de Mestbank.....	10
3.5.	Conclusies over de naleving van de mestwetgeving.....	10
4.	Conclusies van het Mestrapport 2019	10
II.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	10
1.	Tussenkoms van Wilfried Vandaele.....	10
2.	Tussenkoms van Tinne Rombouts	11
3.	Tussenkoms van Steven Coenegrachts	12
4.	Tussenkoms van Chris Steenwegen.....	12
5.	Tussenkoms van Leo Pieters.....	13
6.	Tussenkoms van Bart Dochy	13
7.	Tussenkoms van Bruno Tobback	13
III.	Antwoorden	14
IV.	Aanvullende vragen en antwoorden	17
V.	Slotbeschouwingen van de minister	19
	Gebruikte afkortingen	21
	Bijlagen: zie dossierpagina op vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie hield op 21 januari 2020 een gedachtewisseling over het Mestrapport 2019 met minister Zuhair Demir en vertegenwoordigers van de Vlaamse Landmaatschappij en de Vlaamse Milieumaatschappij.

De bij de toelichting gebruikte presentatie en het Mestrapport 2019 zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichtingen

Naar jaarlijkse gewoonte presenteert de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) de belangrijkste punten uit het meest recente Mestrapport aldus *Els Lesage*, beleidsmedewerker VLM, dienst Mestbeleid. De VLM maakt dergelijk rapport sinds 2001. De inhoud ervan is bepaald in artikel 44 van het Mestdecreet. De structuur van de rapporten is min of meer gelijk, hoewel er nu een nieuw derde hoofdstuk aan toegevoegd is: het kader, de feiten en de cijfers over de mest en waterkwaliteit; de invloedfactoren van de waterkwaliteit, voornamelijk gedistilleerd uit wetenschappelijke onderzoeksprojecten; de beheerinstrumenten zijnde controle door de Mestbank en begeleiding door het Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting (CVBB).

1. Milieukwaliteit

1.1. Toestand en trend van het oppervlaktewater

Stijn Overloop, teamverantwoordelijke Onderbouwing waterkwaliteitsbeleid VMM, geeft een overzicht van de toestand van het oppervlaktewater en de trends. Het MAP-meetnet oppervlaktewater telt ongeveer 760 meetpunten in landbouwgebied. Op actieve meetpunten wordt twaalf keer per jaar gemeten. Waar de waterkwaliteit stabiel is en aan de norm voldoet, wordt, om kosten te besparen, minder gemeten. Dat zijn de zogenaamde slapende meetpunten waar drie tot vijf metingen per jaar gedaan worden. In 2019 waren er 410 slapende meetpunten en 342 actieve meetpunten. Alle resultaten staan op de VMM-website: gegroepeerd voor heel Vlaanderen, maar ook per bekken en per meetpunt.

In het laatste meetjaar 2018-2019 is het percentage meetpunten met minstens één overschrijding van de maximale nitraatconcentratie bepaald in de Nitraatrichtlijn, zijnde 50 milligram/l nitraat, gestegen tot 38 procent. Het doel van MAP 5 namelijk 5 procent in 2018, is dus verder weg. In alle elf bekkens is het aantal meetpunten met een overschrijding gestegen. In het IJzerbekken is het aantal meetpunten met minstens één overschrijding 67 procent. Zelfs bekkens waar er voorheen geen of lage overschrijdingen waren, vertoonden afgelopen winterjaar overschrijdingen, bijvoorbeeld het Denderbekken 19 procent en het Netebekken 24 procent. Op sommige meetpunten zijn er meerdere overschrijdingen, op sommige meetpunten zijn de concentraties permanent hoog.

Voor MAP 6 is er een nieuwe gebiedsindeling, namelijk de afstroomzones van Vlaamse waterlichamen. Voor die indeling wordt nagegaan hoeveel procent van de metingen hoger ligt dan 50 milligram nitraat per liter, dus niet hoeveel meetpunten minstens één overschrijding laten optekenen. Bij het nieuwe mestactieplan wordt voorts ook de gemiddelde nitraatconcentratie beoordeeld. De gemiddelde concentratie over heel Vlaanderen is gestegen van 16 milligram enkele jaren geleden tot 21 milligram nitraat per liter. Het Vlaamse gemiddelde van de maxima per meetpunt, stijgt nog sterker.

In MAP 6 is het streefdoel een gemiddelde nitraatconcentratie per afstroomzone van 18 milligram nitraat per liter of minder. Dat is nodig om de doelstelling van

het integraal waterbeleid in 2027 te halen. Sommige zones halen die doelstelling maar er zijn er ook met een gemiddelde concentratie hoger dan 50 milligram nitraat per liter. Dat aantal stijgt. Het aantal zones dat de norm haalt, daalt in het winterjaar 2018-2019 ten opzichte van het winterjaar 2017-2018. Algemeen laten de zones hogere concentraties optekenen. De nieuwe beoordeling van de afstroomzones en indeling in gebiedstypes voor 2021-2022 zal geschieden op basis van de gemiddelde waarden voor de jaren 2018-2019 en 2019-2020. Ook op die beoordelingsbasis zijn de doelen allicht veraf.

De spreker vervolgt met het fosfaat in het oppervlaktewater. De gemiddelde concentratie orthofosfaat – dat is het opgeloste fosfaat beschikbaar voor het biologische leven in de waterloop – stagneert. In de periode 2010-2019 schommelt dat rond de 0,4 milligram fosfaat per liter, als jaargemiddelde over het hele meetnet. Het percentage meetpunten met overschrijding van de milieukwaliteitsnormen orthofosfaat daalt de laatste vier jaar licht. Door de lage waterstanden in de laatste, droge zomers, kunnen er dan, op het moment dat de orthofosfaatconcentraties het hoogst zijn, niet altijd schepstalen genomen worden. Minder stalen in de zomer, drukt uiteraard het jaargemiddelde.

1.2. Toestand en trend van het grondwater

Ralf Eppinger, teamverantwoordelijke dienst Grondwater en Lokaal Waterbeheer, VMM, zegt dat de kwaliteit van het grondwater onder landbouwgebied halfjaarlijks gemeten wordt. Het grondwatermeetnet telt meer dan tweeduizend multilevelputten in landbouwgebied. Ook voor grondwater is de norm 50 milligram nitraat per liter. Het percentage meetpunten dat meer dan 50 milligram nitraat per liter scoort, daalde tussen 2005 en 2014 van 39,5 naar 32,4 procent. Doorgaans is het overschrijdingspercentage in het voorjaar iets hoger dan in het najaar, omwille van seizoenale effecten. Vanaf 2014 is er echter een stagnatie met overschrijdingspercentages tussen 32,4 en 35 procent. Gemiddeld blijft dus ongeveer een derde van de putten overschrijdingen van de norm tonen.

De nitraatconcentratie wordt gemeten op drie dieptes. De gemiddelde nitraatconcentratie daalt met de diepte. Het eerste filterniveau is het belangrijkste om het mestbeleid te beoordelen omdat daar de effecten van maatregelen het eerst worden waargenomen. Tot 2014 daalt de gemiddelde concentratie over heel Vlaanderen gemeten op de eerste filter gestaag, zelfs tot onder de doelstelling van MAP 4. Sindsdien is het proces omgekeerd en wordt er een lichte stijging opgetekend, met een stagnatie tijdens de laatste drie meetcampagnes. De gemiddelde concentratie in de eerste filter bedraagt nu iets meer dan 35 milligram nitraat per liter. De doelstelling van MAP 5, namelijk maximum 32 milligram per liter, werd niet gehaald.

Om de regionale verschillen te beoordelen, werd Vlaanderen onder MAP 4 en 5 onderverdeeld in hydrogeologisch homogene zones. Dat zijn zones waarbinnen men een vergelijkbaar nitraattransport en nitraatafbraak verwacht. De zones waar op filterniveau 1 een hoge nitraatconcentratie boven 50 mg per liter gemeten werd in 2018 en een stijgende concentratie tussen 2015 en 2018, situeren zich vooral in Limburg en Vlaams-Brabant. Voor 40 procent van de landbouwoppervlakte is er een lichte tot grotere stijging van de nitraatconcentratie op het eerste filterniveau, voor 54 procent is er een lichte tot sterkere daling.

Volgens de lokale doelstellingen van MAP 5 moeten de nitraatgehaltes in putten met concentraties boven de 100 milligram nitraat per liter op filterniveau 1 in de periode 2014-2018 met minimum 10 procent dalen. Uit de metingen kan geen regionale trend afgeleid worden, hoewel er enkele clusters van putten met hogere concentraties zijn in Limburg en in Vlaams-Brabant. In 90,7 procent van de putfilters zijn de nitraatconcentraties op die vier jaar duidelijk afgenomen of beneden

100 milligram nitraat per liter. Voor iets meer dan 9 procent van de putten zijn de nitraatconcentraties gestegen of onvoldoende gedaald.

In MAP 6 zijn niet langer de hydrogeologisch homogene zones maar de afstroomzones oppervlaktewater de evaluatie-eenheden. Doel is een fijnmaziger beeld van de nitraatdistributie te krijgen, alsook resultaten gemakkelijker te kunnen koppelen aan die van de oppervlaktemetingen en daaraan maatregelen te koppelen voor een bepaalde zone. Er is immers een belangrijke gedeeltelijke voeding van het oppervlaktewater door het grondwater via de baseflow. Zones met een ongunstige evolutie bevinden zich in het centrale gedeelte van West-Vlaanderen, het centrale gedeelte van Oost-Vlaanderen over Vlaams-Brabant naar het noorden van Limburg. Om de processen die in het grondwater plaatsvinden duidelijk te maken, toont de spreker een filmpje over nitraat in het grondwater <https://youtu.be/t1V6qXTBouU>.

1.3. Bodemtoestand

Els Lesage vervolgt met de toestand van de bodem, vooreerst het nitraatresidu. Dat is het nitraat dat in de bodem achterblijft na oogst van de gewassen. Hoe hoger het residu, hoe groter het risico op uitspoeling in de daaropvolgende winter. Het nitraatresidu stijgt de laatste jaren, vooral in 2017 en 2018. De droge weersomstandigheden hebben daar zeker een rol in gespeeld, maar de stijgende tendens was al voordien ingezet. Nitraatresidu's op percelen van landbouwers met een beheerovereenkomst Waterkwaliteit liggen heel wat lager. Zij telen een groot aandeel aan gewassen met een laag risicoprofiel en gaan doorgaans bewuster om met de bemesting. Ook zij ondervinden echter het effect van de extreme weersomstandigheden.

De Mestbank volgt ook de fosfaattoestand van de gronden omdat de bemestingsnormen afhangen van de fosforbeschikbaarheid in de bodem. Slechts een klein percentage van de bodems ligt in de streefzone. Dat is de zone met voldoende fosfor voor een goede gewasopbrengst en weinig milieurisico's. In een groot aandeel van de gronden, ongeveer 85 procent van het landbouwareaal, is de fosforbeschikbaarheid matig tot zeer hoog. Om ook die in de streefzone te krijgen, legt de Mestbank lagere fosforbemestingsnormen op dan wat het gewas exporteert om zo fosfor uit de bodem te halen. Op bodems met een lage fosforbeschikbaarheid, wat niet goed is voor de gewasopbrengst, zijn de fosforbemestingsnormen hoger.

1.4. Conclusies milieukwaliteit

De VMM heeft aangetoond dat de doelstellingen voor stikstof in oppervlakte- en grondwater niet gehaald worden. De situatie wordt integendeel slechter. Metingen van de Mestbank op landbouwgronden bevestigen dat: de nitraatresidu's stijgen. De extreme weersomstandigheden in 2017-2018 hebben een rol gespeeld, maar de stijging dateert van eerder, dus is het niet de enige verklaring. Dat bewijst dat verliezen van stikstof uit landbouw hoog blijven. Ook het fosfaatgehalte in het oppervlaktewater verbetert niet, wat aansluit bij de vaststelling dat 85 procent van het landbouwareaal boven de streefzone zit.

2. Inzicht in achterliggende cijfers

Het Mestrapport bevat ook heel wat achterliggende cijfers. De productie van dierlijke mest blijft min of meer stabiel, maar er zijn wel verschuivingen in de diersoorten. Zo neemt het aantal varkens sinds 2014 af. Het aantal runderen blijft vrij stabiel, maar we zien een verschuiving van vleesvee naar melkvee. Het pluimvee neemt toe en dan vooral de slachtkuikens, maar zij produceren slechts een klein deel van de mest. De nutriëntenemissierechten zijn de voorbije tien jaar toegenomen tot ongeveer 310 miljoen. De productie omgerekend in nutriëntenemissierechten ligt echter

heel wat lager. Er is dus een jaarlijks overschot van 60 miljoen nutriëntenemissierechten. Dat is ongeveer 20 procent dat niet benut wordt. Dat zal een overweging zijn bij de evaluatie van dat instrument.

Het areaal landbouwgrond is min of meer stabiel, ongeveer 670.000 hectare. Ook de afzetruimte, berekend op basis van dat areaal en de bemestingsnormen, is vrij constant: ongeveer 117 miljoen kilogram stikstof en bijna 47 miljoen kilogram fosfaat voor dierlijke mest. De afzetruimte voor werkzame stikstof, dus zowel dierlijke, kunst- en andere meststoffen, bedraagt 128,5 miljoen kilogram. Op 14 procent van het landbouwareaal geldt derogatie. Derogatie laat toe dat bedrijven onder strikte voorwaarden meer dierlijke mest opbrengen dan de maximale bemestingsnorm van 170 kilogram stikstof per hectare. De totale bemestingsruimte blijft echter gelijk, wat betekent dat er minder kunstmest mag worden gebruikt. Dankzij die derogatie kunnen landbouwers ongeveer 7 miljoen kilogram stikstof afkomstig uit dierlijke mest extra plaatsen.

Twee aspecten van MAP 6 zullen een invloed hebben op de gronden en de afzetruimte. In gebieden met een slechte waterkwaliteit zullen meer vanggewassen verplicht worden én zal de bemestingsnorm gereduceerd worden, waardoor de afzetruimte voor werkzame stikstof zal dalen. In het Mestrapport staat daarvan een voorzichtige prognose.

De mestverwerking blijft groeien. Vooral de varkensmest wordt verwerkt. Door de stijgende verwerking is het gebruik van dierlijke mest sterk gedaald: fosfaat met 20 procent relatief sterker dan stikstof met 10 procent. Reden is de aanzienlijk strengere fosfaatbemestingsnormen in MAP 4 en 5. Fosfaat is doorgaans het beperkende element bij het invullen van de bemestingsruimte. Het gebruik van fosfaat uit kunstmest daalt, dat van kunststikstof stijgt echter. Ook die stijging is gekoppeld aan de striktere fosfaatnormen. Het is voor landbouwers immers moeilijker geworden om de stikstofbehoeften met dierlijke mest te halen, daardoor gebruiken ze kunstmest om de gewasbehoeften te lenigen. Dat wordt bevestigd door de cijfers van het landbouwmonitoringsnetwerk. Met dat netwerk volgt het Departement Landbouw en Visserij een representatief staal van 750-tal bedrijven. De gegevens worden geëxtrapoleerd naar de volledige sector. Daaruit blijkt ook, wat de Mestbank al langer weet, dat zijn cijfers de realiteit onderschatten. Volgens het landbouwmonitoringsnetwerk wordt er immers twee keer meer stikstof en vier keer meer fosfaat uit kunstmest gebruikt dan volgens de cijfers van de Mestbank. Dat is de reden waarom een betere inventarisatie van het kunstmestgebruik, gekoppeld aan enkele concrete acties, een prioriteit is voor MAP 6.

Uit de cijfers valt te concluderen dat de mestproductie stabiel is hoewel er verschuivingen zijn. Bij de nutriëntenemissierechten is er een marge van 20 procent. De afzetruimte op landbouwgrond blijft vergelijkbaar met vorige jaren. Onder invloed van MAP 6 wordt er een toename van de vanggewassen en een afname van de afzetruimte voor werkzame stikstof verwacht. De derogatie wordt op 14 procent van het areaal toegepast. De mestverwerking groeit verder, waardoor het gebruik van dierlijke mest daalt. Tot slot wijst ze nogmaals op het onvolledige beeld van kunstmestgebruik, waarvoor er acties ondernomen worden in MAP 6.

3. Naleving

3.1. Toezichtstrategie van de Mestbank

De Mestbank ziet op verschillende manieren toe op de naleving. Alle landbouwers, verwerkers en vervoerders worden administratief gecontroleerd, bijvoorbeeld op het vlak van de nutriëntenemissierechten. Jaarlijks berekent de Mestbank ook een balans voor elke landbouwer. Er zijn ongeveer 30.000 aangifteplichtigen. Die bedrijfsdata alsook informatie over de waterkwaliteit en andere factoren stofferen de

risicoanalyses. Daaruit worden de controleacties op het terrein gedistilleerd. Ongeveer 10 procent van de landbouwers krijgt een terreincontrole, voornamelijk in gebieden met een slechtere waterkwaliteit. Sinds MAP 5 zijn er ook bedrijfsdoorlichtingen. Doel is de nutriëntenstromen van het bedrijf in kaart te brengen en na te gaan of de bedrijfsvoerder in de regel is met alles. Ongeveer 2 procent van de aangifteplichtige bedrijven wordt doorgelicht.

De Mestbank controleert daarnaast ook het nitraatresidu op percelen van ongeveer een derde van de landbouwers. Een maatregel, opgelegd na een doorlichting, kan de oorzaak zijn van dergelijke controle, maar ook een vermoeden van fraude na administratieve of terreincontroles. De resultaten van de nitraatresiducontroles worden in de risicoanalyses voor bedrijfsdoorlichtingen meegenomen.

Jaarlijks worden ongeveer 600 bedrijven doorgelicht, landbouwbedrijven en verwerkers en vervoerders. Bij ongeveer 41 procent worden er problemen vastgesteld die een gevolg hebben. Naargelang de zwaarte van de overtreding kan de Mestbank kiezen tussen: een maatregel, een boete, een correctie van de gegevens of een sanctie. Zo er vermoedens rijzen dat ook andere bedrijven, bijvoorbeeld vervoerders of verwerkers, deel hebben aan de overtreding wordt het hele netwerk doorgelicht. In het Mestrapport staat een netwerk beschreven dat opgerold is in 2018. De spreker concludeert dat de bedrijfsdoorlichting een gericht en arbeidsintensief proces is. Het kan gemiddeld acht maand duren eer zo'n doorlichting afgerond is.

In 2018 was het nitraatresidu op perceelsniveau in bijna 37 procent van de gevallen te hoog. In sommige bedrijven is meer dan één perceel bemonsterd: bijna 60 procent leverde een te hoog nitraatresidu op bedrijfsniveau op. Het CVBB dat instaat voor de begeleiding, stelt vast dat een onaangepaste bemestingsstrategie meestal de oorzaak is van hogere residu's. De Mestbank controleert ook de nitraatresidumeting zelf. Staalnemers moeten elke bemonstering vooraf digitaal melden en tijdens de staalnames gebruikmaken van een gps-logger zodat de Mestbank hun traject kan volgen. In 2018 werd bij 2 procent van de bemonsteraars zware overtredingen vastgesteld. Zij werden tijdelijk geschorst.

In het rapport staat uitvoerig beschreven hoe de controles verlopen en hoeveel en welke inbreuken er zijn. Bij de mestproductie is de oorzaak veelal een tekort aan mestafzetmogelijkheden of onzorgvuldigheid met mestopslag en -afvoer. Landbouwers gaan soms creatief om met de administratie maar in realiteit blijft er meer mest op het bedrijf en die wordt ook uitgereden. Ondanks de ruime marges, zijn er jaarlijks nog zo'n duizend landbouwers die hun nutriëntenemissierechten overschrijden. Zij krijgen een boete. Ook worden er veel inbreuken vastgesteld bij de luchtwassers: ze staan niet aan of functioneren onvoldoende. In de tweede helft van vorig jaar heeft de Mestbank daarover gecommuniceerd.

In 2018 controleerde de Mestbank voor het eerst op de teeltvrije strook langs waterlopen en stelde 40 procent inbreuken vast. Bij hercontrole wordt de teeltvrije strook doorgaans wel gerespecteerd. De Mestbank stelt ook veel niet-oordeelkundige bemesting vast: te veel of niet op het juiste moment, niet met de juiste techniek. In MAP 6 staan dus heel wat acties om het 4J-principe algemeen ingang te laten vinden: de juiste mestsoort op het juiste tijdstip met de juiste dosis en de juiste techniek. Een andere actie is het beter in kaart brengen van het kunstmestgebruik.

Ook bij controles op de mestopslag worden er jaar na jaar vele inbreuken vastgesteld, voornamelijk bij de opslag van vaste dierlijke mest. Het is technisch moeilijker om mestkelders, doorgaans gebruikt voor (vloeibare) mengmest, te controleren. Bij controles op de derogatiebedrijven worden er weinig inbreuken vastgesteld op de derogatiepercelen zelf. Bij een volledige controle van die

bedrijven worden er wel vaak problemen vastgesteld, zoals geen bemestingsplan of onvoldoende stalen, nochtans verplicht in de derogatievoorwaarden.

Bij de grondloze tuinbouwbedrijven worden er geregeld risico's op nutriëntenverliezen vastgesteld door lekken in folies of afvoerleidingen. Helaas zijn er nog steeds bedrijven die over onvoldoende opslagcapaciteit beschikken voor hun spuistroom. Bij vollegrondstuinbouwbedrijven wordt nog steeds geregeld onoordeelkundige bemesting vastgesteld.

Op papier wordt de verplichte mestverwerking goed nageleefd. Bij terreincontroles op mestverwerkingsinstallaties worden er echter nog steeds problemen vastgesteld, vooral bij de registratie van aan- en afvoerstromen. De Mestbank stelt ook nog steeds lozingen vast van effluent, soms onbedoeld, maar soms door bewuste nalatigheid. MAP 6 bevat dan ook een enkele acties om beter toezicht te houden op de mestverwerkingsinstallatie, zoals debietmeters, die een beter zicht moeten geven op aan- en afvoer.

Op het totale aantal mesttransportdocumenten werden relatief weinig inbreuken vastgesteld met de AGR-GPS, maar de Mestbank stelt deze inbreuken wel nog vast bij relatief veel erkende mestvoerders. Het is niet altijd duidelijk of het om fraude dan wel administratieve nalatigheid gaat. Het inbreukpercentage bij terreincontroles van mesttransporten is gedaald. Dat percentage is wel hoger bij controles op de burenregeling dan bij transporten met mestafzetdocumenten.

Omdat de Mestbank al verschillende acties ondernomen heeft, geven de landbouwbedrijven op de vervoersdocumenten een meer realistische samenstelling op van de ruwe mest. Helaas geldt hetzelfde niet voor de verwerkte mestproducten. Bij terreincontroles blijkt nog altijd een groot verschil tussen de inhoudswaarde op het transportdocument en de analyse van de Mestbank.

3.2. Financiële gevolgen

In 2018 legde de Mestbank voor 3,7 miljoen euro boetes op, waarvan ongeveer de helft voor overschrijding van nutriëntenemissierechten en een kwart voor balansoverschrijdingen van stikstof en fosfaat. Die balansoverschrijdingen waarvoor een boete werd opgelegd, werden gepleegd door slechts 35 landbouwers die dus hoge boetes kregen. Ongeveer 10 procent van de boetes wordt opgelegd na terreincontrole of doorlichting, maar die zijn wel goed voor 40 procent van het totale boetebedrag.

3.3. Begeleiding door CVBB

Het CVBB bereikte de voorbije jaren bijna 3000 landbouwers via 490 waterkwaliteitsgroepen. Waterkwaliteitsgroepen verenigen landbouwers met gronden gelegen rond MAP-meetpunten met een slechte waterkwaliteit. Het CVBB zoekt met hen naar oorzaken van en oplossingen voor de slechte waterkwaliteit. Sinds 2015 biedt het centrum ook een intensieve aanpak aan probleembedrijven in de afstroomgebieden van de rode MAP-meetpunten. Tot nog toe werden zo 1900 bedrijven begeleid. Op basis van bodemstalen en nitraatresidubepalingen geeft het centrum die bedrijven bemestingsadvies. Het stelt vast dat de hogere residu's gelinkt zijn aan de bemesting. Het heeft ook 2200 landbouwers met een hoge nitraatresidu individueel begeleid. Conform MAP 6 wordt de werking van dat centrum herzien zodat het de landbouwers nog beter kennis kan bijbrengen over goed bemesten.

3.4. Ondersteuning door de Mestbank

De Mestbank geeft de bedrijven zelf ook ondersteuning vooral via de regionale vestigingen. Voorts is er digitale ondersteuning onder andere via het Mestbankloket waarop alle onlinetoepassingen staan, sinds 2018 ook SNapp, de StaalName-applicatie. Landbouwers kunnen via dit platform een bodemanalyse of een nitraatresidubepaling aanvragen. Dit is een administratieve vereenvoudiging voor zowel landbouwers als de overheid. Het Mest Transport Internet Loket (MTIL) waarop mestvoerders transporten moeten aan- en afmelden, is vernieuwd. Door de koppeling met het Staalname Melding Internet Loket (SMIL) worden de analysesresultaten automatisch ingevuld op het mesttransportdocumenten. De Mestbank tracht ook zo goed mogelijk te communiceren en beschikt daarvoor over verschillende kanalen.

3.5. Conclusies over de naleving van de mestwetgeving

De spreker herhaalt enkele conclusies over de naleving van de mestwetgeving. De inbreukpercentages bij controles blijven hoog, wat aantoont dat controles en begeleiding nodig blijven. Bij hercontroles is de naleving veel beter, wat betekent dat bedrijven zich aanpassen na de controle van de Mestbank. Dat is hoopgevend, maar anderzijds ook confronterend dat controle nodig is om gedrag te wijzigen. Voor de handhaving zet MAP 6 in op een betere opvolging van het kunstmestgebruik, op debietmeters bij mestverwerkingsinstallaties, op bijkomende AGR-GPS-verplichtingen voor mesttransporten naar gebieden met een slechte waterkwaliteit.

De grondige controles blijven, ondanks de technologische vooruitgang met onder meer AGR-GPS en Sanitel, arbeidsintensief. De Mestbank wil dan ook dit jaar een studie naar innovatieve handhavingstechnieken starten.

4. Conclusies van het Mestrapport 2019

De spreker eindigt met de belangrijkste conclusies van het Mestrapport 2019. De waterkwaliteit gaat achteruit. De weersomstandigheden spelen daarin een rol maar zijn niet de enige verklaring. Een andere oorzaak is dat de verliezen van stikstof uit landbouw hoog blijven door onoordeelkundige bemestingspraktijken. De regionale verschillen in de waterkwaliteit nopen tot een intensievere gebiedsgerichte benadering, wat gepland is in MAP 6. Dat mestactieplan legt nog meer de klemtoon op bemesting volgens het 4J-principe: juiste dosis, juiste mestsoort, juiste tijdstip, juiste techniek. De weerseffecten nopen tot klimaatadaptievere maatregelen. De VLM onderzoekt hoe de maatregelen meer klimaatrobuust kunnen worden. Tot slot toont de spreker een filmpje over het 4J-principe <https://www.youtube.com/watch?v=Sczk-FShWxg&feature=youtu.be>.

II. Vragen en opmerkingen van de leden

1. Tussenkomen van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele zegt dat het parlement al meermaals de gigantische nitraatoverschrijdingen betreurd heeft. Daarenboven nemen ze, alle mestactieplannen ten spijt, toe. Hij informeert waarom de aangiftecijfers van de landbouwers over kunstmestgebruik minder betrouwbaar zijn dan de cijfers van het landbouwmonitoring-netwerk. De spreker vraagt ook wat meer toelichting bij dat netwerk.

Hij vraagt of de conclusie dat fosfaat meer aandacht moet krijgen in de maatregelen voor de waterkwaliteit enkel zo is voor MAP 5 of ook voor MAP 6.

Het is goed dat beklemtoond wordt dat weersomstandigheden niet altijd alles verklaren. Het effect is complex en niet altijd eenduidig. Dat leidt tot de vaststelling dat het mestbeleid niet klimaatrobuust genoeg is. Hoe kan dat aangepakt worden?

In het Landbouwrapport 2018 staat dat er in Vlaanderen in 2017 23.225 landbouwbedrijven zijn, waarvan 78 procent met beroepsmatig karakter. In het Mestrapport is er sprake van 30.600. Hij vraagt een verklaring van dat verschil.

Hij vraagt voorts of bij fraude staalnemers enkel uitgesloten worden van staalnames. Of worden daar nog andere gevolgen aan gegeven?

Hoewel Vlaanderen een ruime marge heeft, zijn er nog 988 nutriëntenemissierechtenoverschrijdingen. In praktijk is dat meer dieren houden dan toegestaan. Ruim de helft van de overtreders had al eens een boete gekregen. Hij informeert wat de sancties zijn.

Tot slot merkt hij op dat de 21 procent overtredingen bij de burenenregeling het verplichte AGR-GPS-gebruik van MAP 6 rechtvaardigen.

2. Tussenkomst van Tinne Rombouts

Hoewel de cijfers al bekend waren en de bijsturingen van MAP 6 erop gebaseerd zijn, blijft *Tinne Rombouts* zoeken naar een verklaring van de sterke stijging twee jaar op rij. Nochtans is de regelgeving voortdurend bijgestuurd, wat toch een effect heeft op de dierlijke productie en de afzetruimte, op oordeelkundige bemesting en het gebruik van dierlijke mest en op betere en gerichtere controles. De Mestbank erkent de invloed van de weersomstandigheden maar ziet in de trend die al voor de droogte ingezet was, het bewijs dat er andere invloeden spelen. Welke zijn dat dan precies? Hebben meerdere droge jaren op rij een cumulatief effect op de nitraatresultaten? Is er daar wetenschappelijk onderzoek over?

De lage waterstanden in de zomer bemoeilijken het bemonsteren. Het fosfaat in het oppervlaktewater is dan doorgaans hoger, maar door minder monsternames zijn de resultaten lager. Geldt dat ook voor stikstof? Of is het effect daar omgekeerd?

Volgens de sprekers is een beter beeld van kunstmestgebruik nodig omdat daar mogelijk een verklarende factor in zit. In de oordeelkundige bemesting daalt de dierlijke bemesting, misschien is het kunstmestgebruik gestegen. Kan een gestegen kunstmestgebruik een afdoende verklaring zijn, of zien de sprekers nog andere elementen? In het nieuwe MAP wordt trouwens een kunstmestregister opgelegd.

De Mestbank vermeldt een tekort aan mestafzetruimte, maar ook onzorgvuldige opslag en afvoer en inbreuken op teeltvrije zones. De spreker gelooft niet dat de slechtere resultaten te verklaren zijn door achteruitgang op die vlakken.

Ze benadrukt dat de recente bijsturingen van mei 2019 met het MAP 6 voldoende tijd moeten krijgen om effect te ressorteren. Is juli 2020 niet te snel voor een evaluatie? Ze informeert of landbouwers, die hiervoor bijzonder weinig tijd kregen, vanggewassen ingezaaid hebben. Zijn de resultaten van de aangiftes al met de landbouwers besproken? Ze informeert hoe het kunstmestregister gebruikt zal worden voor de evaluatie van juli. De aangifte zal vanaf juli 2020 digitaal gebeuren. Wat is de stand van zaken? Wordt daarover overlegd met de sector? AGR-GPS moet ervoor zorgen dat beter kan gevolgd worden waar de mest naartoe gaat, ook onder de burenenregeling. Daarover heerst nog wel wat onduidelijkheid. Zijn de beloofde apps er ondertussen? Hoe worden de landbouwers geïnformeerd over de praktische aspecten?

In het regeerakkoord staat een evaluatie van CVBB aangekondigd. Het parlementslid gaat ervan uit dat het centrum ten volle zijn begeleidingsrol speelt. Hoe zien de minister en de VLM de begeleiding evalueren?

Is er, na de berichten over mistoestanden, een plan van aanpak voor de controle van de mestverwerkings- en biogasininstallaties?

Tot slot informeert ze wanneer de studie over klimaatadaptieve maatregelen klaar zal zijn.

3. Tussenkomst van Steven Coenegrachts

Steven Coenegrachts wil de andere dan klimatologische oorzaken kennen van de stijgingen. En voor welk percentage van de stijging is het klimaat en voor welk percentage de landbouw verantwoordelijk?

Tegen fraude moet opgetreden worden, vooral bij recidive. Heeft de Mestbank cijfers over het aantal gevallen van recidive? Voor anderen kan begeleiding in deze complexe materie nuttiger zijn dan een boete. Hij vraagt waaruit die begeleiding precies bestaat.

Is het nuttig om MAP 6 al half 2020 te evalueren? Zal de Mestbank bij de evaluatie rekening houden met de late goedkeuring en publicatie? Zijn er al indicaties hoe de invoering van dat nieuwe mestactieplan verloopt?

4. Tussenkomst van Chris Steenwegen

Chris Steenwegen is geschrokken van de resultaten. De Vlaamse landbouwsector is sterk, hoogtechnologisch en innovatief. Hij roemt zichzelf terecht om zijn sterkte: de precisielandbouw, sterke onderzoeksinstellingen en proefcentra, sterke landbouworganisaties die de bedrijven begeleiden en sterke overheidsinstellingen met een goede bedrijfsbegeleiding. Desondanks slaagt het mestbeleid er niet in zijn doelen te halen, integendeel, de laatste jaren gaat het achteruit. Hij gelooft niet dat de vele overtredingen uit onwil gebeuren maar acht vooral de te complexe wetgeving verantwoordelijk. Landbouwers weten niet meer op welk perceel ze wanneer wat en hoeveel mogen bemesten. Hij pleit ervoor om bij de evaluatie de fundamenten van het beleid in vraag te stellen. Bij elke slechte terreinvaststelling een nieuw technisch snuffje vinden, is niet de juiste werkwijze. Hij denkt ook dat het beleid moet voorbereiden op meer extreme weersomstandigheden, zodat desondanks de nitraat- en fosfaatuitspoeling verminderen.

Hij informeert hoe lang het duurt eer maatregelen leiden tot verbetering van de grondwaterkwaliteit.

Hoe komt het dat de nutriëntenemissierechten nog toenemen? Stijgen ze automatisch met het aantal dieren? Zo ja, wat is het nut ervan?

Ook hij is verwonderd over het grote verschil in kunstmestmetingen van de Mestbank en het Departement Landbouw en Visserij. Hoe komt dat? Hij gaat ervan uit dat het landbouwmonitoringnetwerk betrouwbaarder is.

Hij informeert of de vele overtredingen die vastgesteld worden bij de bedrijfsdoorlichtingen doorgaans van lichte of ernstigere aard zijn.

Bij bedrijfsevaluaties zijn 57 procent van de nitraatresidumetingen te hoog. Gaat het dan om risicobedrijven?

Voorts vraagt hij hoe de boete-opbrengsten doorheen de jaren evolueren.

Waarom komt er een evaluatie van het CVBB? Waar gaat het fout? Geen enkele sector is gediend bij fraude die dan ook best streng wordt aangepakt. Hij informeert of de sanctiemogelijkheden daarvoor volstaan.

5. Tussenkomst van Leo Pieters

Het lijkt *Leo Pieters* interessant na te gaan waarom er tot 2014 wel goede resultaten geboekt werden. En waarom heeft de trend zich niet doorgezet? Het is zelfs zo dat de beginwaarden overschreden worden. Is het mogelijk met computermodellen, waarin alle beschikbare gegevens ingegeven worden, dus niet alleen die van de VLM en de Mestbank, de invloed van het weer te filteren en andere details te geven? Is het niet zo dat als landbouwers het water aan de lippen staat, ze meer geneigd zijn tot overtredingen? Kan de complexiteit van de regels tot meer overtredingen leiden?

6. Tussenkomst van Bart Dochy

Bart Dochy acht de biologische processen complex maar het basisprobleem simpel: planten nemen meststoffen op, het overschot spoelt uit naar oppervlakte- en grondwater. De evolutie tussen 2016 en 2019 is gewoonweg slecht. De vraag is wat de oorzaak is. Hij durft te betwijfelen dat de landbouwers minder goed bemesten. Landbouwers worden professioneler en jonger. De voorlichtingen van het CVBB, de landbouworganisaties en de Mestbank dringen meer en meer door tot de managers/landbouwers. Het is evenmin zo dat er meer mest geproduceerd is, integendeel, er is een daling in de dierlijke mestproductie. Voor kunstmest is dat niet zo duidelijk, maar voor de spreker blijft de conclusie dat het mestgebruik gedaald is.

Hij ziet twee mogelijke oorzaken van de slechte situatie, vooreerst de maatregelen van MAP 5, misschien zijn die te complex. In ieder geval heeft MAP 4 tot betere resultaten geleid. Een tweede oorzaak is het natte jaar 2017 en de droge jaren 2018-2019. Hij vraagt of MAP 5 gefaald heeft of de weersomstandigheden een veel groter effect hebben dan erkend wordt. Misschien kunnen innovatie als precisielandbouw en betere bemesting soelaas brengen.

7. Tussenkomst van Bruno Tobback

Bruno Tobback wijst erop dat op drie jaar tijd de winst van tien jaar ongedaan gemaakt is. Ook hij vraagt wat de jaren ervoor wel voor goede resultaten zorgde. Ook hij vraagt hoe het kan dat de nutriëntenemissierechten toenemen terwijl de problemen groter worden.

Een courante overtreding is een overschrijding van de emissieruimte, met andere woorden dat er meer dieren gehouden worden dan er vergunningen zijn. Zou het kunnen dat de marge dus niet onbenut is maar gewoon niet aangegeven wordt? Hij ziet een waslijst aan overtredingen van regels, en zeker niet alleen complexe of recente regels. De teeltvrije strook langs waterlopen bestaat al zeker vijftien jaar en is niet complex, gewoon een vast aantal meters. Toch zijn er bij 40 procent van de controles overtredingen van de bemesting in die stroken. Dat is vreemd, zeker in tijden dat er gesnoefd wordt over hoogtechnologische systemen om op de centimeter juist te bemesten en zelfrijdende tractors. Het is bijna nodig om ze zo te programmeren dat de strook niet gerespecteerd wordt. Er is dus een immens probleem van naleving van zelfs de meest simpele wetgeving. Het parlementslid vergelijkt dit met een autobestuurder die na één zware overtreding, of meerdere kleinere, een rijverbod krijgt opgelegd. Zijn de huidige sancties afschrikwekkend genoeg om bij een controlekans van 10 procent, de regels na te leven?

Of er een cumulatief effect is van droge jaren, doet niets af aan de vaststelling dat het weer niet aan te passen valt, de normen wel. Met kortere groeiseizoenen en minder opname zijn de huidige normen gewoon te hoog. Moet de bemestingsruimte aangepast worden aan het klimaat? Zijn de huidige normen aangepast aan de verwachting van meer drogere jaren en hevige regenperiodes met een grotere uitspoeling?

III. Antwoorden

Volgens *Els Lesage* zegt de Mestbank al jaren dat de gegevens over kunstmest van het landbouwmonitoringnetwerk afwijken van de aangiftegegevens bij de Mestbank. Het departement monitort de landbouwboekhouding van 750 bedrijven, representatief voor de verschillende deelsectoren in de land- en tuinbouw. Daaruit worden kengetallen gedistilleerd onder andere over het kunstmestgebruik op teelt-niveau. Die getallen worden geëxtrapoleerd naar Vlaanderen. De Mestbank denkt dat die cijfers de realiteit meer benaderen dan de aangiftegegevens. Dat er bij de balans waarin de afzetruimte vergeleken wordt met het gebruik een marge is van bijna 40 miljoen kilogram werkzame stikstof, lijkt dat te bevestigen. Dat is immers ongeveer het verschil tussen het kunstmestgebruik volgens de aangiftegegevens en het landbouwmonitoringnetwerk. Onder MAP 6 zal dat kunstmestgebruik beter gevolgd worden.

Het is de bedoeling tegen 1 juli een digitaal register voor zowel de landbouwers als de handelaars operationeel te hebben. De Mestbank zal de betrokkenen daar zo snel mogelijk over informeren. Landbouwers moeten nu al een papieren register bijhouden. Dat bestaat uit twee delen: een aankoopregister van de hoeveelheid stikstof en de leveranciers en een gebruiksregister met de hoeveelheid kunstmest per perceel.

Het decreet bepaalt dat landbouwers kunnen uitbreiden als ze meer mest gaan verwerken. Ze krijgen daarvoor dan nutriëntenemissierechten-mestverwerking. Daarom stijgt de totale hoeveelheid nutriëntenemissierechten. Het andere type, de nutriëntenemissierechten-dieren, is sinds 2007 licht gedaald. Landbouwers kunnen die nutriëntenemissierechten overnemen van andere landbouwers, maar dan worden ze volgens de standaardregel gereduceerd.

Ondanks de grote marge worden er jaarlijks nutriëntenemissierechtenoverschrijdingen vastgesteld, ruim de helft door recidivisten. De Mestbank veronderstelt dat zij de boete in hun bedrijfsvoering incalculeren en dus denken dat het goedkoper is om de boete te betalen dan nutriëntenemissierechten aan te kopen. Dat moet een element zijn van de evaluatie. Zelfs als rekening wordt gehouden met de overschrijdingen van de nutriëntenemissierechten, blijft er een marge. Vlaanderen heeft ongeveer 60 miljoen nutriëntenemissierechten op overschot. Voor landbouwers die ze nodig hebben, zijn er dus voldoende rechten te koop.

Dat de verslechtering van de waterkwaliteit vóór de droogte was ingezet, bewijst dat de weersomstandigheden niet de enige verklaring zijn. De Mestbank heeft de indruk dat landbouwers bij hun bemesting onvoldoende rekening houden met de weersomstandigheden, niet alleen voor de dosis trouwens maar ook voor het moment van bemesting. Als het droog is, kunnen de gewassen toch geen mest opnemen. Landbouwers hebben allicht toch bemest, misschien zelfs wat meer dan anders, omdat ze schrik hadden voor de invloed van de droogte en hoopten zo de opbrengst van de gewassen toch ietwat te beïnvloeden.

De VLM start in maart een onderzoek over klimaatadaptieve maatregelen dat een jaar zal duren. In dat onderzoek zal ook het effect nagegaan worden van fractionering bij teelten met een groot areaal, zoals mais en aardappelen. Fractionering

is gespreid in de tijd kleinere hoeveelheden meststof toedienen. Dat kan een grote milieuwinst geven.

Bij de controles van de staalnemers van het nitraatresidu werd er 2 procent zware overtredingen, dus eigenlijk fraude vastgesteld, bijvoorbeeld het creëren van fictieve bemonsteringstrajecten met het GPS-signaal. Daartegen wordt streng opgetreden met een pv. Twee staalnemers zijn geschorst. Sinds 2019 is de wet strenger geworden waardoor staalnemers hun erkenning kunnen verliezen. Terwijl het voorheen zo was dat hij dan nog bij een ander labo aan de slag kon, staat de erkenning nu op naam. Bij de burenenregeling is het aantal vastgestelde inbreuken inderdaad groter dan bij het transport met mestafzetdocumenten.

Bij 40 procent van de doorgelichte bedrijven zijn overtredingen vastgesteld waaraan gevolgen gekoppeld zijn. De details staan in het rapport. Van de 300 productiebedrijven zijn er bij 30 procent belangrijke inbreuken vastgesteld zoals onvoldoende mestafzet. In bepaalde gevallen is daar een balansboete aan gekoppeld, die hoog kan oplopen. Bij een kwart van de doorgelichte akkerbedrijven is vastgesteld dat er niet oordeelkundig bemest wordt. Foutieve aangifte van kunstmestgebruik en mestopslag zijn andere frequent voorkomende overtredingen.

De Mestbank controleert 30.600 aangifteplichtige landbouwbedrijven administratief, bijvoorbeeld de balans. Het Landbouwrapport telt enkel de professionele landbouwbedrijven.

Het klopt dat 60 procent van de gecontroleerde bedrijven niet voldoet aan de basismilieukwaliteitsnorm voor fosfaat. Of daarvoor meer maatregelen nodig zijn, zal de evaluatie uitmaken. Uit onderzoek is gebleken dat de fosfaattoestand van de bodem een betere indicator is voor de evaluatie van het mestbeleid dan het fosfaatgehalte in het water. De dynamiek van de waterhuishouding is complex. Fosfaat wordt in de zomer vrijgesteld en in de winter meer vastgelegd in de watersedimenten. Daarenboven is er een historische vervuiling. Sinds MAP 4 zijn er verschillende fosfaatklassen voor de bodem; sinds MAP 5 wordt daarin ook rekening gehouden met de fosfaatbeschikbaarheid. Dat beleid wordt bij MAP 6 voortgezet. Het vergt immers tijd vooraleer de effecten ervan zichtbaar worden. Voor fosfaat ziet de spreker nog wel enkele andere snelle winstmogelijkheden, onder meer het tegengaan van erosie waardoor er minder fosfaat wegspoelt. Het mestbeleid zelf zal inzetten op fosfaatbemestingsnormen die rekening houden met de fosfaattoestand van de bodem.

De bemesting met dierlijke mest is de voorbije jaren sterk gedaald. Dat is vooralsnog niet te merken in de waterkwaliteit. De dosis is echter niet de enige factor, het tijdstip, de mestsoort en techniek zijn ook bepalend. Een landbouwer doet er goed aan een bodemanalyse te laten uitvoeren en zich te laten adviseren over de beste bemesting.

De Mestbank tracht zo snel, zo gericht en zo duidelijk mogelijk te communiceren over nieuwe regels. Dat kan vooralsnog niet voor de AGR-GPS-burenregeling, onder andere omdat er nog geen wetgevend kader voor is. Daarvoor zal er inderdaad een app zijn en het is de bedoeling het dit jaar in voege te laten treden.

Bart De Schutter, afdelingshoofd van de Mestbank van de VLM, beaamt dat de burenenregelingstransporten online zullen kunnen worden gevolgd. Daarvoor is er nog wetgevend werk nodig. De Vlaamse Regering heeft eind 2019 een eerste besluit daarover principiële goedgekeurd. De Mestbank zal deze week nog een stand van zaken daarover aan de landbouwers bezorgen.

De staalnemers van de erkende labo's blijven, gezien de gevolgen van de analyse, een fraudegevoelige schakel. Nu worden ze geschorst bij fraude. Door de

aanpassing van de regelgeving, zullen ze niet meer bij een ander labo aan de slag kunnen. Daarnaast wordt er door de dienst Handhaving van de Mestbank sowieso een pv opgesteld dat aan het parket worden overgemaakt. Het parket kan die doorsturen aan het Departement Omgeving dat een boete kan opleggen. Het parket kan ook een gerechtelijke vervolging instellen.

Bij de bedrijfsdoorlichting zijn de overtredingspercentages hoog. De spreker zou die vaststellingen liever nog hoger hebben omdat het een risicogebaseerd instrument is: de Mestbank tracht er immers die bedrijven uit te pikken met nog marge tot verbetering. Hoe hoger het percentage, hoe beter de risicoanalyse. Naargelang de overtreding, verschilt ook de opgelegde maatregel, bijvoorbeeld een balansboete, die doorgaans aan de hoge kant is.

Er wordt meer mest geproduceerd dan nodig om de gewassen te laten groeien, het overschot moet verwerkt worden. Meer inzetten op ondersteuning en controle van de mestverwerkers is een pijler van het zesde actieprogramma waaruit MAP 6 gegroeid is. De Mestbank heeft in 2019 de resultaten van de doorlichting toegelicht aan de mestverwerkingsbedrijven. Zo leren ze de mankementen kennen en kunnen ze zich in regel stellen. Er komen ook meer doorlichtingen van mestverwerkers.

De Mestbank beschikt over een arsenaal aan sanctioneringsmogelijkheden. Het Mestdecreet geeft hem de mogelijkheid boetes op te leggen en daarnaast zijn er de pv's die via het parket leiden tot boetes die hoog kunnen oplopen of zelfs gerechtelijke vervolging. Een nieuw instrument in MAP 6 is de dwangsom. Wat de nutriëntenemissierechten betreft, zijn er inderdaad heel wat gevallen van recidive. Daar kan het besluit zijn dat de boete niet afdoende is voor een gedragsverandering. De bestaande instrumenten kunnen altijd nog wat strenger toegepast worden. In het kader van de evaluatie zullen ook de handhavingsmogelijkheden bekeken worden. Er zal gezocht worden naar (innovatieve) nieuwe instrumenten, waarbij de focus ligt op fraude bestrijden, maar er zal ook nagegaan worden of de bestaande handhavingsmogelijkheden bijgesteld moeten worden. Bepaalde maatregelen in de mestwetgeving zijn eenvoudig toe te passen en eenvoudig te controleren. Daarop scherper toezien en sneller ingrijpen, zorgt ervoor dat bedrijven zich sneller in regel stellen. Voor kwesties waar sterk over gesensibiliseerd is, wordt sneller overgegaan van aanmaningen naar pv's. Dat men weet dat er wordt opgetreden, helpt.

Dat nitraten in de winterperiode grotendeels uitspoelen naar het water, pleit volgens *Els Lesage* tegen een cumulatief effect van droge jaren. Als de grond dan toch een hogere nitraatvoorraad heeft in de lente, moet de landbouwer zijn bemesting daaraan aanpassen. In het rapport wordt het onderscheid gemaakt tussen de evolutie van het nitraatresidu op de controle- en opvolgpercelen. Op opvolgpercelen stijgt het nitraatresidu sterker maar er is ook een toename op de controlepercelen, die representatief zijn voor alle landbouwgrond.

Stijn Overloop legt uit dat voor nitraat de hoogste concentraties in de wintermaanden worden gemeten, voor fosfaat in de zomermaanden. Oorzaak is het andere chemische gedrag van die stoffen. Tot nog toe, dus tot op het einde van MAP 5, gebeuren de analyses van nitraatgehaltes aan de hand van de maximale concentratie. Omdat die maximale concentraties er in de winter zijn, doet het er niet toe dat er een zomer minder schepstalen zijn door de droogte. Als de gemiddelde concentratie per jaar de analysebasis wordt, speelt dat uiteraard wel mee.

De VMM heeft samen met de VLM en enkele Vlaamse universiteiten een geïntegreerd nutriëntenemissiemodel opgesteld, NEMO genaamd. Daarmee kunnen de gevolgen van emissies op het oppervlaktewater gesimuleerd worden in verschillende omstandigheden, ook weersomstandigheden. Daarnaast is er het waterkwaliteitsmodel PEGASE (Plannification Et Gestion de l'Assainissement des Eaux),

waarin nutriëntenconcentraties in oppervlaktewater, afkomstig van landbouw, van huishoudens, waterzuiveringsstations en de industrie kunnen worden gesimuleerd, maar dan alleen in grotere waterlopen. Om technische redenen kunnen dergelijke simulaties vooralsnog niet in de haarvaten van het waterlopenstelsel in het landbouwgebied waar de MAP-meetpunten liggen. In 2020 zal de modelketen ingezet worden om enkele beleidsvragen te beantwoorden, onder meer wat het effect is van de huidige mestmaatregelen en met welke maatregelen de doelstellingen van het waterbeleid wel kunnen worden gehaald.

Ralf Eppinger beaamt dat het filmpje 'nitraat in het grondwater' de plaatsvindende processen veralgemeend weergeeft, maar dat het basisprincipe van nitraattransport in het grondwater praktisch overal hetzelfde is en hier vrij goed wordt gevisualiseerd. De tijd die nodig is eer het nitraat te meten valt na transport door de watervoerende laag, hangt onder andere af van de ligging van het meetpunt, met andere woorden de afstanden tussen de nitraatbron onder landbouwgebied en het oppervlaktewater of de grondwatermeetputten. De putten van het freatisch grondwatermeetnet van de VMM liggen echter vlakbij de nitraatbron in landbouwgebied, zodat er met de kortste afstanden rekening wordt gehouden. De bovenste filter bevindt zich vlak onder de grondwatertafel, maar de diepte van deze varieert. Het merendeel van de bovenste filters is ondiep, maar er zijn ook diepere. Naargelang de afstand van de besmettingsbron, kan het enkele maanden tot jaren en eerder uitzonderlijk tientallen jaren duren eer de effecten meetbaar zijn.

Hij herhaalt dat de nitraatconcentraties in het grondwater al begonnen te stijgen voor de extreme zomers. Daarbij komt nog dat andere metingen, zoals die van nitraatresidu's en oppervlaktewater in dezelfde richting wijzen. Blijkbaar reageert een belangrijk gedeelte van het grondwater verhoudingsgewijs snel op gewijzigde voorwaarden.

*Dirk Van Gijseghe*m, afdelingshoofd afdeling Platteland en Mestbeleid van de VLM, zegt dat er vorig jaar een onderzoeksgroep een groot model heeft gemaakt op basis van alle beschikbare gegevens over landbouw- en waterkwaliteit, dus van zowel VLM, VMM als van het Departement Landbouw en Visserij, met als doel correlaties en causaliteit tussen allerlei parameters en de waterkwaliteit te bepalen. Uit dat model kwamen enkele bepalende factoren waarop een invloed kan worden uitgeoefend. De eerste is de hoofdteelt. De laatste jaren is het areaal aardappelen en groenten toegenomen, teelten met een doorgaans hogere bemesting en dus meer gevaar voor uitspoeling. Een tweede factor is de nateelt, alsook de manier en het tijdstip waarop die bemest wordt. Een andere beïnvloedbare factor is de dierlijke productie en de aanwezigheid van grondloze teelten zoals in de serre. Niet-beïnvloedbare parameters zijn de bodemsamenstelling en -processen, de temperatuur en weersomstandigheden.

IV. Aanvullende vragen en antwoorden

Bruno Tobback vat samen dat wat wel beïnvloedbaar is, niet aangepast is aan wat niet-beïnvloedbaar is.

Bart Dochy begrijpt dat de landbouwer nu niet langer alleen landarbeider, technicus, boekhouder en manager moet zijn, maar ook weersvoorspeller. Bij de basisbemesting in het voorjaar moet hij immers inschatten wat het weer de rest van het teeltseizoen zal zijn. Worden van de bemestingsadviseurs dezelfde weersvoorspellende capaciteiten verwacht? Allicht zal de Mestbank daar dan cursussen over geven.

Bruno Tobback denkt dat wie zich niet aanpast aan voortschrijdende kennis beter een andere stiel kiest.

Het verwondert ook *Tinne Rombouts* dat de landbouwers bij het bemesten voor het inzaaien rekening moeten houden met het weer in de rest van het jaar. De weerberichten hebben een groot foutpercentage, zelfs als ze maar zes dagen voordien voorspellen. Wetenschappelijke tijdschriften zeggen zelfs dat weerkundigen iets trachten te voorspellen wat onvoorspelbaar is. Zij pleit voor nuance. Het is in ieder geval duidelijk dat het weer een invloed heeft. Ze vraagt meer onderzoek daarnaar.

Wat de cumulatieve invloed van droogtejaren betreft, wijst ze *Els Lesage* erop dat de landbouwer zich bij zijn bemesting wel kan baseren op het nitraatgehalte in de bodem, maar dat nitraatresidu ook dieper in de bodem kan zitten, onbruikbaar voor de plant maar wel uitspoelbaar. En er dus wel degelijk een cumulatief effect kan zijn op de waterlopen.

Zelfs praktijkcentra, die de 4J-principes en wetgeving het meest consciëntieus toepassen, halen de nitraatresidunormen niet. Het gaat dus niet op te zeggen dat landbouwers die de normen niet halen, de 4 J's sowieso niet hebben toegepast. Worden de oorzaken geanalyseerd? Wat zijn de conclusies? Hebben de landbouwers voldoende tijd gehad om in juli al een goede evaluatie van de vanggewassen te maken? Hoe zullen de resultaten teruggekoppeld worden naar de landbouwers? *Bruno Tobback* hoopt dat hij *Tinne Rombouts* niet net horen zeggen heeft dat het voor landbouwers niet mogelijk is te bemesten zonder negatieve gevolgen, want dan is er maar één conclusie mogelijk, namelijk stoppen met bemesten. *Tinne Rombouts* suggereert de voorzitter te stoppen met eten.

Mieke Schauvliege ziet dat gebieden met veel overschrijding ook gebieden zijn met veel dierlijke productie. Wat is de precieze impact van de aanwezigheid van dieren op de overschrijdingen? Is de minister bereid om de beslissing om het aantal dieren status quo te houden te herbekijken als blijkt dat zij een grote impact hebben op de overschrijdingen? *Chris Steenwegen* wil graag wat meer uitleg over het CVBB.

Els Lesage zegt dat de Mestbank zeker niet verwacht dat de landbouwers een glazen bol hebben, wel dat ze met gezond verstand bemesten. Extreme weersomstandigheden zijn een nieuwe realiteit. Een goede planning van de bemesting aan het begin van het teeltseizoen kan aanzienlijke effecten ressorteren. Het is beter te starten met een beperkte basisbemesting kort voor het inzaaien. Bijbemesten kan nog altijd als stalen in de loop van het groeiseizoen wijzen op tekorten. In periodes van extreme droogtes mest toedienen heeft geen positief effect. Het is zaak met gezond verstand in te spelen op de weersomstandigheden. Daarover wordt onderzoek opgestart. Of de bemestingsadviseurs het weer in rekening brengen, weet de spreker niet zeker, ze vermoedt slechts in beperkte mate. Dat zal een onderdeel vormen van het dit jaar opgestarte traject over de certificering van de bemestingsadvisering. Volgens het decreet moeten immers vanaf 1 januari 2020 alle adviezen komen van een gecertificeerde instantie.

Wat de praktijkcentra betreft, erkent de Mestbank dat het nitraatresidu onder meer afhankelijk is van de teelt. Dat is de reden waarom het decreet drempelwaarden per teeltgroep hanteert. De Mestbank houdt rekening met het hogere risico op nitraatresidu's van bepaalde teelten. In de bemonsteringscampagne blijkt dat er voor elke teeltgroep evenwel landbouwers zijn die er wel in slagen de drempelwaarden te halen.

Uit het onderzoek blijkt dat dierlijke productie één van de factoren is die een invloed heeft op de waterkwaliteit. In gebieden met mindere waterkwaliteit is er echter vaak een combinatie van intensieve dierlijke productie, groenten- en aardappelteelt. In de studie is niet nagegaan welke variabele voor welk percentage verantwoordelijk is.

Bart De Schutter zegt dat de praktijkcentra niet als aparte categorie opgevolgd worden. Hij wijst erop dat 62 procent van de landbouwers een gunstige evaluatie had van de nitraatresidu's op hun percelen, bij de bedrijfsevaluatie was dat nog altijd 43 procent. De praktijkcentra zijn allicht zelf best geplaatst om na te gaan waarom dit bij hen niet lukt en bij heel wat landbouwers wel.

2019 was het eerste jaar van MAP 6. Een aantal landbouwers met percelen in gebiedstypes 2 en 3, waar de doelafstand tot de te bereiken waterkwaliteit groot tot zeer groot is, moest een zeker percentage aan vanggewassen inzaaien. 81 procent van de landbouwers die aan de vanggewassenverplichting onderhevig waren, heeft voldaan aan de verplichting, ondanks de late goedkeuring en de vermeende moeilijkheden.

Stijn Overloop legt uit dat nitraat dat zich bij het begin van het groeiseizoen buiten de wortelzone bevindt, dus dieper in de grond, wegspoelt. Hij wijst dat er diep- en minder diepwortelende gewassen zijn. Op vele velden en akkers die gedraineerd zijn, gaat het nitraat snel naar het oppervlaktewater. Zonder drainage duurt die uitspoeling langer en gaat de uitspoeling deels naar het grondwater. In de grondwatermetingen is er voorlopig geen grote stijging te zien, maar dat kan nog komen. Het is vooral zaak de bemesting aan te pakken.

Bruno Tobback ziet als de hamvraag: als het mogelijk is met gezond verstand te bemesten, waarom doen zo weinig landbouwers dat? Als 62 procent van de percelen goed scoort, is de snelle stijging dan volledig te wijten aan de andere 38 procent?

Tinne Rombouts weet dat de praktijkcentra geen aparte categorie zijn, maar ze hebben wel een apart statuut. Zij dienen een brug te vormen tussen onderzoek, beleid en sector. Ondanks dat ze allemaal de regels respecteren, halen sommige de doelen wel andere niet. Ze pleit ervoor dat de Mestbank met die centra samen analyseert wat er misloopt en wat eraan kan gedaan worden. *Els Lesage* zal die vraag agenderen op het Onderzoekplatform Duurzame Bemesting.

V. Slotbeschouwingen van de minister

Minister *Zuhal Demir* betreurt dat de waterkwaliteit niet goed evolueert. De situatie is ernstig en frustrerend voor alle betrokkenen, landbouwers maar ook wie met drinkwater en biodiversiteit bezig is. Het weer is allicht een gedeeltelijke verklaring maar de stijging is spectaculair. Het gezond boerenverstand zegt dat er niet moet worden bemest als het droog is. Het is tijd na te gaan of het beleid niet over een andere boeg moet worden gegooid, uiteraard in overleg met de sector die dan wel oplossingsgericht en constructief moet meewerken. Het verschil van de huidige 38 procent tot het doel van 5 procent is groot.

De minister heeft de VLM opdracht gegeven om met de voorbereiding van de evaluatie te starten en bijkomende maatregelen uit te werken. Voor de voornaamste instrumenten van het mestbeleid zal de minister een evaluatie laten uitvoeren, waarbij verbeteringen en alternatieven zullen worden geformuleerd. De twee evaluaties zullen afgerond worden in de loop van 2020. De minister zal de resultaten ervan aan de commissie bezorgen.

Op 24 mei 2019 werd het decreet inzake MAP 6 goedgekeurd, op 31 juli 2019 is het gepubliceerd (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1938/12). De inwerkingtreding was retroactief, vanaf 1 januari 2019. Dat werd bij de Raad van State verantwoord omdat het noodzakelijk was om de derogatie van de Nitraatrichtlijn te bekomen van de Europese Commissie. Daarbij werd ook geargumenteed dat landbouwers over ruim voldoende tijd zouden beschikken om de maatregelen uit te voeren,

waaronder de verplichting inzake vanggewassen. Dat 81 procent van de vanggewasplichtige landbouwbedrijven die verplichtingen nakwamen, betekent dat ze inderdaad voldoende tijd hadden.

De overheid stelt ongeveer 2 miljoen euro ter beschikking voor de begeleiding door het CVBB, die dan ook effectief moet zijn. Conform het regeerakkoord zal de minister onderzoeken hoe het verder moet met dat centrum. Doel is uiteraard een betere ondersteuning van landbouwbedrijven.

Fosfaat bindt zich sterk aan de bodem. Het verbeteren van de fosfaattoestand van bodem en water is dan ook een werk van lange adem. Bij de evaluatie van het mestbeleid zal getracht worden enkele quick wins te identificeren om vermijdbare belasting van het watersysteem met fosfaat terug te dringen.

De kern van de zaak is dat de bemestingspraktijk moet afgestemd zijn op de gewasbehoeften. Voor dierlijke mest die niet op land gebracht kan worden, wordt ingezet op innovatie in nutriëntenrecuperatie, mestverwerking en een circulaire benadering. Vlaanderen trekt dienaangaande mee aan de kar in een gesprek met Europa.

Kortom, wat de verklaringen ook zijn, het resultaat is niet goed, niet voor het milieu, niet voor de biodiversiteit en niet voor het drinkwater. De minister hoopt dat de ernst van de situatie tot iedereen doorgedrongen is. Het gaat om de toekomst van iedereen, van kinderen en kleinkinderen. Ze reikt tot slot de hand aan iedereen die een beter resultaat wil.

Carina VAN CAUTER,
voorzitter

Freya PERDAENS
Mieke SCHAUVLIEGE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AGR	automatische gegevensregistratie
CVBB	Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting
gps	global positioning system
MAP	Mestactieplan of Mestactieprogramma
MTIL	MestTransport InternetLoket
NEMO	geïntegreerd nutriëntenemissiemodel
PEGASE	Plannification Et Gestion de l'Assainissement des Eaux
pv	proces-verbaal
SMIL	Staalname Melding Internet Loket
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij